

Kennis- en innovatiesystemen in de Greenportregio's: Notitie monitor Innovatiemotor Greenport Aalsmeer 2014

WAGENINGENUR
For quality of life

Colofon

De notitie 'Kennis- en innovatiesystemen in de Greenportregio's: monitor Innovatiemotor Greenport Aalsmeer 2014' is een publicatie van onderzoeksthema Methodieken Kennisoverdracht (MK). Het betreft een aanvulling van de stand van zaken (2014) op de paragraaf greenportregio Aalsmeer (pp. 52-55) in de gelijknamige tweede tussenrapportage resultaten monitorstudie 2013 (<http://edepot.wur.nl/297588>).

Het thema MK levert bouwstenen aan voor het verbeteren van kennisvalorisatie, het tot waarde brengen van kennis, middels integrale kennisketens en een effectieve en efficiënte inzet van kennismiddelen door en voor kennispartners en ondernemers in Greenportregio's. Dit met als doel dat de keten van kennis naar kunde, naar kassa structureel wordt. Het onderliggende project is mogelijk gemaakt door financiering vanuit het ministerie van Economische Zaken en aansturing vanuit de topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen (T&U).

Auteurs

Marijke Dijkshoorn-Dekker en Gera van Os, Wageningen UR.

Informatie

Marijke Dijkshoorn: marijke.dijkshoorn@wur.nl.

Dit verslag is tevens te vinden op internet: kennisonline.wur.nl

© januari2015, Wageningen UR.

Inleiding

Deze notitie 'Kennis- en innovatiesystemen in de Greenportregio's: monitor Innovatiemotor Greenport Aalsmeer 2014' beschrijft de tussentijdse stand van zaken van een monitorings- en evaluatietraject 2012–2015 in het kader van het onderzoeksthema Methodieken Kennisoverdracht. Deze stand van zaken is gebaseerd op interviews die in oktober en november 2014 gehouden zijn. Na deze gesprekken hebben zich nieuwe ontwikkelingen voorgedaan, die buiten de scope van deze notitie zijn gevallen.

De ontwikkelingen en de verankering van samenwerking in regionale kennis- en innovatiesystemen wordt bestudeerd in zeven Greenportregio's: Westland Oostland (Innovatie en Demonstratie Centra), Duin- en Bollenstreek (IDC Bollen en Vaste planten), Noord Holland Noord (Agrivizier), Greenport Gelderland (voorheen Betuwse Bloem), Boskoop (Kennis en Innovatie Impuls), Aalsmeer (Innovatiemotor) en Venlo (GreenBrains). De studie richt zich specifiek op:

1. het monitoren en evalueren van het samenwerkingsproces om de regio's zowel intern als regio overstijgend een spiegel met geleerde lessen voor te houden en 'best practices' te documenteren;
2. het leveren van kennis op maat op basis van specifieke vragen van de betreffende Greenportregio's.

De resultaten van deze notitie zullen samen met de al eerder gepubliceerde rapportages de basis vormen voor een overall eindrapportage in 2015, waarin de geleerde lessen over de zeven greenportregio's zullen worden weergegeven.

Kennis en innovatie in de Greenportregio

De ontwikkeling van het kennis- en innovatiesysteem in de Greenportregio Aalsmeer gebeurt met het EFRO-project 'Innovatiemotor Greenport Aalsmeer' (2012-2015). Dit project beoogt het aanjagen van de innovatie in het sierteeltcluster -met name bij de productiebedrijven- in samenhang met de schakels in de (groene) keten. Dit om nieuwe (innovatieve) business te genereren en de internationale concurrentiekracht van de sierteeltsector te versterken. De nadruk ligt op product-, keten- en marktinnovaties. Primaire doelgroep daarbij is de productie (veredelen, vermeerderen en telen) en secundaire doelgroepen zijn de handel- en logistiek. Het project gaat uit van een ketenbenadering. Het samenwerkingsverband dat het project Innovatiemotor Greenport Aalsmeer uitvoert bestaat uit de Stichting Greenport Aalsmeer, De Kamer van Koophandel Amsterdam, Syntens, Wageningen University en Research Centre - Glastuinbouw, Hogeschool InHolland, het Ontwikkelcentrum en Stichting Innovatie Glastuinbouw Nederland. Voor nadere beschrijving van het project zie bijlage 1 en de meest recente resultaten zie de monitoringsstudie 'Innovatiemotor Greenport Aalsmeer' (<http://edepot.wur.nl/297588>).

De Stichting Greenport Aalsmeer heeft als doelstelling om de internationale concurrentiepositie van het sierteeltcluster in en om Aalsmeer te versterken. De Greenport wil dit doen door in te zetten op de volgende speerpunten:

- Kennis en innovatie;
- Duurzaamheid;
- Arbeidsmarkt en onderwijs;
- Ruimte en bereikbaarheid;
- Positionering en Imago.

De Greenport heeft hiervoor ambitieuze doelen vastgesteld in de 'Visie en strategie Greenport Aalsmeer 2030' (Broer et al., 2012). Ter uitvoering van deze strategie heeft de Greenport een Uitvoeringsprogramma opgesteld waarin per thema een lijst met concrete projecten is geformuleerd voor de periode 2013-2016. Per thema is een thematrekker benoemd. Het EFRO-project 'Innovatiemotor Greenport Aalsmeer' valt formeel onder het thema 'Kennis en innovatie' en is opgezet om een extra impuls te geven aan product-, markt- en procesinnovaties en een verbetering van communicatie met de ondernemers. Naast inzet op het thema 'Kennis en innovatie' zet zij haar activiteiten ook in voor thema's 'Duurzaamheid' en 'Arbeidsmarkt en onderwijs'. De activiteiten van de innovatiemotor worden in vier hoofdonderdelen uitgevoerd:

1. Innovatie Impuls - innovatiepotentieel ontsluiten, agenderen en bespreekbaar maken van ontwikkelingen en innovaties in en buiten de sector én genereren van ideeën en enthousiasme voor verdere ontwikkeling door ondernemers;

2. Innovatie Support - innovatie-ideeën concreet uitwerken in werkgroepen van ondernemers met experts; ondernemers worden individueel of als samenwerkingsverband begeleid bij het doorontwikkelen van ideeën tot innovaties;
3. Innovatieklas - studenten aan de slag met vraagstukken van ondernemers;
4. Netwerk Flower Valley - kruisbestuiving binnen en buiten de greenport.

Monitoring en evaluatie

De monitoring en evaluatie heeft plaatsgevonden aan de hand van een aantal aspecten zoals beschreven in de monitoringsstudie van de greenports (Geerling-Eiff et al., 2013). Hieronder wordt per aspect de stand van zaken weergegeven.

Visie- en agendavorming regionaal kennis- en innovatiesysteem

De Innovatiemotor heeft als voornaamste doel dat de regio in beweging komt op het gebied van kennis en innovatie door de krachten te bundelen. De Innovatiemotor richt zich vooral op product-, markt- en procesinnovaties. Deze zijn gericht op (kleine) consortia van groene ondernemers. Het gaat hierbij om korte termijn innovaties, waarmee snelle slagen gemaakt kunnen worden. Hiermee win je de lange termijn slag niet, maar krijg je wel verbinding met de korte termijnbeleving van de ondernemers. Dit is later te benutten voor langere termijn trajecten binnen de Greenport.

Bestaande kennis- en innovatie-initiatieven worden ondergebracht bij de Innovatiemotor en ondernemersvragen voor innovatie worden uitgewerkt tot projecten (Innovatie Support). Per project wordt bekeken welke kennispartner (onderzoek, onderwijs, advies) nodig is voor beantwoording van de ondernemersvraag. De samenwerking tussen de kennispartners binnen de innovatieprojecten is geen doel op zich. Deze visie is tot op heden ongewijzigd.

De Innovatiemotor heeft een kennis- en innovatieagenda met drie hoofdthema's: Teelt en techniek, Marktontwikkeling en Samenwerking in de keten. Onder deze thema's vallen diverse activiteiten waaronder themabijeenkomsten (Innovatie Impuls) op onderwerpen zoals energie, biobased en internationaal ondernemen & marketing. Deze onderwerpen zijn gekozen aan de hand van gesprekken met ondernemers. Themabijeenkomsten worden om de maand georganiseerd om kennis te delen, nieuwe innovatievraagstukken boven tafel te halen en om te zetten in projecten. Bij de themabijeenkomsten is een toenemend aantal ondernemers aanwezig, oplopend tot circa negentig ondernemers per bijeenkomst. Dit is mede het gevolg van een succesvol aangepaste communicatiestrategie (Netwerk Flower Valley). Met de deze aanpak is beweging gecreëerd op relatief simpele onderwerpen. Voor de toekomst is het van belang de beweging meer te richten op een andere marktbenadering.

Betrokkenheid actoren

De aansturing vanuit de Innovatiemotor is te typeren als flexibel. Het is lastig om de ambitie waar te maken in een dynamisch proces binnen de strikte richtlijnen van de EFRO. De projectleider opereert als vrije actor met relatief veel vrijheid van handelen. Hij is betrokken bij vele landelijke initiatieven en kennisinstellingen, waardoor hij makkelijk kan makelen en schakelen. De projectleider filtert de nieuwe aanvragen en laat een selectie uitwerken tot een plan met begroting. De uitgewerkte voorstellen gaan via de mail naar de kernteamleden, die binnen vijf dagen advies uitbrengen. Elke partner is verantwoordelijk voor een aantal goed gekeurde projectvoorstellen.

De partners binnen de Innovatiemotor zijn redelijk complementair qua expertise; er is geen concurrentie. Binnen de Innovatiemotor heeft elke partner zijn eigen budget, maar niet elke partner krijgt zijn budget weggezet. De meeste partners lopen op schema. Het ontwikkelcentrum pakt haar rol onvoldoende op. De Kamer van Koophandel heeft onvoldoende personeel om door te pakken op de projecten. Dit zorgt voor onbegrip bij de betrokken ondernemers. Het knelpunt is besproken in de Stuurgroep van de Greenport Aalsmeer. In het geval van een nieuwe EFRO is er behoefte aan een budget dat flexibel kan worden ingezet voor de inhuur van extra mensen.

Concrete activiteiten

De Innovatiemotor tracht beweging in de samenwerking tussen kennispartners en bedrijven te brengen door voornamelijk te richten op toepassing van (bestaande) kennis voor de bedrijfsvoering en het op vernieuwde wijze doorstarten van bestaande kennisprojecten.

Binnen de Innovatiemotor wordt “innovatie” opgevat als vraagstukken waar bedrijven *nu* om vragen en waarbij de opgedane kennis min of meer direct toegepast kan worden in de bedrijfsvoering. Er zijn inmiddels 140 ondernemers betrokken. Er zijn in totaal 35 projecten opgestart waarvan er zeven zijn afgerond. Elk innovatieproject wordt getrokken door één van de kennispartners, Syntens, Wageningen UR en Sign. Daarnaast is er een aantal innovatieprojecten binnen de Innovatieklas, getrokken door InHolland. Indien nodig worden ook andere kennispartners bij de projecten betrokken.

Investerings van ondernemers

Ondernemers dragen vooral in kind bij aan de innovatieprojecten (ongeveer 2,5 ton). Een financiële bijdrage aan innovaties op het bedrijf komt nog moeilijk van de grond.

Communicatie

Er wordt groot belang gehecht aan goede communicatie met ondernemers. De themabijeenkomsten worden goed bezocht. Een succesfactor hiervoor is de wervende tekst, die is opgesteld door een communicatiedeskundige van de Greenport Aalsmeer. Naast de themabijeenkomsten is de website van de greenport Aalsmeer het belangrijkste platform voor kennisontsluiting vanuit de innovatieprojecten. Elk project levert een aantal kennisproducten, bijvoorbeeld een rapportage, vakbladartikelen, factsheets, filmpjes, presentaties, die allen op de website zijn terug te vinden. Het borgen van kennis in het onderwijs wordt niet gerealiseerd binnen de Innovatiemotor.

Iteratief leerproces

Het iteratief leerproces is het voortbouwen op geleerde lessen en ervaringen, waarbij verdere ontwikkelingen tot stand komen op basis van voortschrijdend inzicht. Hierbij valt zowel de samenwerkingssystematiek als borging van inhoudelijke kennis.

Samenwerkingssystematiek

Innovatie is een continu proces, borging bij het MKB is niet vanzelfsprekend. Hiervoor is structurele financiering nodig. De EFRO is nu een mooie kans om een versnelling te geven, maar als de subsidie stopt, stopt de impuls.

De coördinatie van het kennis- en innovatiesysteem kost circa 2,5 miljoen euro. Dit zou collectief door het bedrijfsleven moeten worden opgebracht. Daarover is nu echter geen gedragen visie bij het MKB. Er is ook geen financiële structuur voor.

De belangrijkste meerwaarde van de Innovatiemotor is het innovatieklimaat dat is ontstaan onder andere door het leggen van verbindingen met kennispartners binnen de Innovatiemotor. Er is een hoge opkomst bij de themabijeenkomsten met veel feedback en reacties uit de sector. Het balletje is gaan rollen; waar het eerst veel moeite kostte om ondernemers erbij te betrekken, melden zij zich nu zelf aan. Tevens is er een ‘subsidieknop’ op de website om onderwerpen te melden. Dit lijkt goed te lopen. Ondernemers die meedoen aan de initiatieven binnen de innovatiemotor ondervinden niet direct financieel gewin bij de resultaten van het onderzoek. Wel hebben koplopers het gevoel dat ze er wel iets aan hebben gehad. Succesverhalen en positieve ervaringen dragen bij aan een groeiend besef bij ondernemers dat innovaties perspectief kunnen bieden en wekt de interesse om mee te doen. Met deze aanpak is beweging gecreëerd op relatief simpele onderwerpen.

Op basis van de opgedane ervaringen binnen de Innovatiemotor wordt er gewerkt aan vervolgaanvraag EFRO 2.0, samen met Greenport Noord-Holland Noord en Amsterdam Economic Board. Deze zal zich meer richten op een andere marktbenadering. De oude thema’s worden min of meer losgelaten. Er komt een verschuiving naar een bepaalde type productontwikkeling, met behalve nieuwe producten ook crossovers naar maatschappij, gezondheidszorg en farmacie. Dit gebeurt in overleg met twaalf actief betrokken ondernemers. Het wordt een soort driehoek: better business (proces), new business (product), Human Capital Agenda (markt, deze poot valt buiten EFRO 2.0). De betrokkenheid en belangen van de ondernemers is hierbij de hoogste prioriteit: het is namelijk de bindende factor en voorwaardelijk voor de cofinanciering (30%) in een vervolgtraject. De stem van betrokken partners in de Innovatiemotor is van secundair belang. De nieuwe aanpak wordt nog geen selfsupporting systeem. Bij ontwikkeling van nieuwe concepten voor marktbenadering zijn geen mogelijkheden voor cash flow terug naar een fonds. De intentie is om in de nieuwe aanvraag een constructie op te nemen waarbij ondernemers gestimuleerd worden om experts in te huren, mogelijk met collectieve financiering vanuit de sector.

Borging van inhoudelijke kennis

De innovatiemotor onderzoekt hoe de relevante kennis uit de innovatieprojecten in het onderwijs kan worden opgenomen. Hiervoor wordt verbinding gezocht met het Groen Onderwijscentrum Aalsmeer. Dit wordt het vangnet voor de kennis uit de Innovatiemotor. Het Groen Onderwijscentrum richt zich op interactie tussen groen onderwijs en bedrijfsleven, dit kan leiden tot aanpassing van het curriculum. De doelstellingen van CIV's en COE's worden binnen het Groene Onderwijscentrum Aalsmeer met elkaar en met de regioactiviteiten verbonden. Vanuit het MBO is het Wellantcollege Aalsmeer hierbij betrokken. De koppeling aan het onderwijs geeft het Groen Onderwijscentrum een betere uitgangspositie dan de koppeling aan een gesubsidieerde samenwerking zoals de EFRO. Inzet van studenten is mogelijk. Inhuur van expertise is echter niet geborgd. Wageningen UR en SIGN hebben in deze constructie een eigen verantwoordelijkheid om betrokken te blijven. De Amsterdam Economic Board heeft zich met één ton gecommitteerd aan de opzet en uitvoering van het Groen Onderwijscentrum. Het centrum is hiermee de uitvoering van de HCA binnen de greenport en een belangrijk speerpunt voor de imagoverbetering.